

N. N. MOROȘAN — CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA CUATERNARULUI

de LUCIAN BADEA

Recepționăm uneori (și se pare din ce în ce mai mult în ultimii ani) ecourile unor exclamări de surpriză, entuziasm și admirație pentru abordările complexe și interdisciplinare, cu dorință integratoare, și nu mai puțin pentru viziunile globale urmate, de obicei, de îndemnul urmăririi cu necesitate a acestor căi. Dacă exclamarea admirativă își are deplina justificare ca reflectare indirectă a valorii și importanței rezultatelor obținute, menite de a asigura progresul științei, entuziasmul manifestat pentru viziunile integratoare și globale constituie motive de reflecție. Înainte de orice ne poartă spre ideea unei anumite stări a cercetării, pentru că lucrurile sunt spuse și luate în așa fel încât s-ar părea că abia acum, sau de foarte curând, cercetarea a ajuns la descoperirea căilor integrării, la înțelegerea legăturilor indisolubile și a necesității considerării globale a fenomenelor.

Într-un anumit fel și într-o anumită măsură se poate găsi o explicație, însă fără a fi o justificare.

Investigarea realității terestre a străbătut o epocă de profundă adâncire a cunoștințelor, dar, din păcate, însoțită de accentuarea separării domeniilor de cercetare a aceluiași obiect, de o anumită sciziune și izolare prin specializare (un fel de dihotomie a întregului natural), fără a mai urma intenția refacerii imaginii integrale a ceea ce numim *cadru natural* ca suport al existenței umanității, cel care este receptat de societate nu parțial, pe bucăți sau felii, secvențial, ci direct și total, integral.

Dacă avem răbdarea reîntoarcerii spre ceea ce s-a spus cândva, va trebui din nou să exclamăm cu surprindere că multe din cele ce par a fi aflate acum s-au mai spus, că mulți redescoperă căi deja cunoscute și sămburi de gândire de mult răsădiți. Întorcându-ne cu atenția cuvenită la ceea ce a lăsat N. N. Moroșan, nu este deloc greu de constatat că producția sa științifică s-a aflat în permanență pe calea considerațiilor largi și de integrare a fenomenului cercetat în ambianța cât mai cuprinzătoare (și lămuritoare) a existenței lui. La elaborarea studiilor sale a utilizat lucrări din diferite domenii preocupate de cunoașterea a ceea ce se spune că reprezintă substratul — solul și subsolul — în care stă înregistrat tot trecutul locurilor cercetate. Alături de marii arheologi ai timpului (români și străini), în lucrările destinate cunoașterii paleoliticului a citat pe Gr. Ștefănescu și L. Mrazec, pe N. Florov și P. Enculescu, pe Em. Protopopescu-Pache și R. Sevastos, pe Em. de Martonne și I. Simionescu, ca și pe atâtea alte distinse figuri de naturaliști, geologi și geografi. De asemenea, îl găsim citat în lucrări de geologie și geomorfologie nu prea de mult apărute, referitoare la ținuturile asupra cărora și-a îndreptat atenția cu stăruință. Toate acestea se constituie în dovezi ale capacității sale de cuprindere (formată în spiritul școlii românești de cercetare naturalistă), ale interesului manifestat pentru cunoașterea complexă a alcătuirii cu precădere a ținuturilor basarabene și Moldovei de nord-est și nu mai puțin pentru descifrarea particularităților depozitelor și formelor de relief în

care s-au putut păstra și s-au descoperit (și a descoperit) cele mai vechi vestigii ale prezenței omului în aceste locuri.

Deși a lucrat în condiții oarecum deosebite și nu cele mai propice pentru cercetarea de înaltă ținută, puterea de pătrundere și munca fără preget l-au purtat, totuși, spre o afirmare relativ timpurie. În deceniul dinaintea războiului numele lui apare în publicațiile Institutului Geologic al României cu contribuții asupra cuaternarului din nord-estul României dar mai mult decât atâtă N. N. Moroșan făcea parte din structura acestui institut ca geolog colaborator.

În vremea aceea, cu 2—3 ani înainte de începerea războiului, Institutul Geologic era format din trei secții de cercetare (de geologie, de geologie economică și prospectiuni și de agrogeologie, cu un număr total de 28 cercetători), la care se alătura un grup de 14 geologi colaboratori permanenți, cadre didactice în învățământul superior (de la asistent la profesor, între care aflăm pe marii geologi I. Popescu-Voitești, I. Atanasiu, Mircea Savul, N. Macarovici, N. Oncescu, Z. I. Barbu, I. Băncilă), toți în învățământul superior din București, Iași și Cernăuți. Era, însă, o singură excepție: aceea a lui N. N. Moroșan, profesor de liceu la Chișinău. Anuarul Institutului Geologic din 1938, cu mai puțin de 2 ani înaintea începerii agresiunilor din nefastul an 1940 pentru dezmembrarea României, consemna ca atare numele lui N. N. Moroșan, ca și lucrarea sa de largă cuprindere asupra pleistocenului și paleoliticului din România de nord-est — depozitele geologice, fauna, flora și produsele activității umane.

Din această lucrare ca și din celelalte (relativ numeroase raportate la timpul scurt dedicat cercetării pe care soarta i l-a hărăzit pentru a-și confirma pe deplin capacitatea de pătrundere și nu mai puțin la condițiile în care și-a desfășurat activitatea) se desprinde clar ideea corelării și comparării prin utilizarea mai multor metode — stratigrafice, paleontologice, arheologice, geomorfologice —, a căror combinare (obligatorie) duce la eliminarea incertitudinilor spre a asigura precizia într-o viziune spațială cât mai largă. În acest fel a putut aborda și spune un cuvânt în probleme de mare dificultate cum sunt acelea ale cuverturii de loess, ale depozitelor de pietrișuri și orizonturilor de soluri îngropate raportate la formele de relief (în general terase) în a căror constituție intră, corelate, bineînțeles, cu resturile activității umane.

Mai mult decât judecarea sub raport regional a cercetărilor sale directe trebuie luată în seamă înscrierea activității și a rezultatelor obținute în viziunea abordării complexe (sub evidentă influență a profesorilor I. Șinonescu și I. Atanasiu și nu numai a lor), ceea ce i-a permis, pe de o parte, să inscrie investigația arheologică într-un ansamblu de legături impuse de particularitățile mediului în care s-au aflat resturile descoperite, iar pe de altă parte să pătrundă chiar în intimitatea paleogeografică a factorilor asociați pentru a defini anumite condiții de mediu.

În acest fel a adus contribuții de excepție la cunoașterea cadrului paleogeografic din pleistocen, cu succesiunea de schimbări atât de greu de descifrat.

Reconstituirea caracterelor mediului cu interpretări și precizări asupra climei și vegetației și, în egală măsură, asupra faunei (în primul rând a diversității faunistice) a constituit una din preocupările predilecte și în care, de fapt, se concentra și se exprimă întreaga sa capacitate de pă-

trundere în problematica atât de complexă a pleistocenului. Chiar dacă partea de nord a Moldovei, în mod deosebit ținuturile dintre Prut și Nistru, și Podișul Dobrogei îi ofereau atâtea posibilități de a se preocupa de problemele formațiunilor sarmatiene, fără a le ocoli pe acestea, s-a dedicat problematicii pleistocenului, cea care exercită o fascinantă atracție pentru cercetătorul de rasă cu capacitate mare de sesizare a legăturilor și de interpretare a indiciilor pentru conturarea evoluției unei regiuni. Încercarea de stabilire a cronologiei depozitelor de loess și loessoide și concluzia că paralelizarea teraselor de pe Prut și de pe Nistru nu se poate face numai în funcție de altitudinea relativă s-au înscris ca fapte obligatoriu de luat în considerație pentru toate cercetările de mai târziu. Ideea originii eoliene a orizonturilor de loess se încadrează în concepția climatică dominantă în perioada respectivă și rămasă ca atare în preocupările cercetătorilor, fără a manifesta o opțiune categorică și unilaterală. Această concepție se deduce și din modul de judecare a depozitelor fluviatile, variabile ca alcătuire.

Dar, mai mult decât oricare altă interpretare, un loc cu totul deosebit considerăm că îl ocupă aprecierile privitoare la stabilitatea tectonică a regiunii din nord-estul Moldovei străbătută de Prut. Depozitele cuaternare (aluvii de terasă și loess, depuse pe formațiunile aparținând celei de-a doua părți a miocenului, privite compativ, arată că „l'ecorecterre de cette région de la Moldavie semble n'avoir subi aucune oscillation importante sur la verticale” cel puțin în pleistocenul superior (N. N. Moroșan, 1938, p. 50). Datele oferite pentru terasele Prutului (într-o vale cu caracter epigenetic evident) sunt folosite și pentru formularea unei concluzii (validată de cercetările mai detaliate ulterioare) referitor la lipsa unei influențe notabile a proceselor neotectonice pleistocene asupra modelării reliefului în condițiile de alcătuire și structură proprii Podișului Moldovei.

Stabilirea părții de nord-est a Podișului Moldovei (înțeles în limitele lui reale nu mărginit de Prut) în timpul pleistocenului este recunoscută și reprezintă o condiție esențială pentru a ajunge la fundamentarea concluziei că ne aflăm în fața unei regiuni care, prin poziție și caractere geologo-geomorfologice, a oferit un cadru foarte favorabil pentru conservarea vestigiilor omului preistoric, chiar mai bine decât celelalte părți ale păământului românesc. Numărul stațiunilor și bogăția resturilor studiate de N. N. Moroșan, amplificate considerabil de cei care i-au continuat cercetările, dovedesc cu prisosință acest fapt. De aceea, nu este nici o exagerare dacă jumătatea nord-estică a Podișului Moldovei trebuie considerată drept o regiune etalon din acest punct de vedere.

Diversitatea informațiilor oferite de N. N. Moroșan pentru slujirea ideii de viziune interdisciplinară prin cercetarea corelată a formațiunilor cuaternare și a vestigiilor activității umane este impresionantă. Și oricine, preocupat de astfel de probleme, nu poate decât să-și exprime regretul profund că tenebrele istoriei i-au curmat atât de timpuriu și de tragic dorința de a-și îndeplini promisiunile (una, foarte importantă, consemnată de Anuarul Institutului Geologic din 1938 într-o notă infracapitală: elaborarea unui studiu cuprinzător intitulat „Cuaternarul din nord-estul României”).

Soarta lui și a științei românești a frânt speranțele, hotărând o altă cale decât cea dorită și anume cea mai întunecată posibil. Dar întorcân-

du-ne la ceea ce a lăsat N. N. Moroșan trebuie să-l alăturăm făuritorilor de progres și de gândire adâncă. Pentru că opera sa ne oferă o pildă pe care, în zilele noastre mulți o uită : istoria nu începe cu fiecare, dar fiecare are obligația morală de a contribui la făurirea dreptei istoriei și de a i se dăruia ei.

BIBLIOGRAFIE

La întocmirea articolului au fost folosite studiile nr. 2, 5, 13, 21 și 46 din lista de la p. 211—212 a prezentului volum.

N.N. MOROȘAN — CONTRIBUTIONS À LA CONNAISSANCE DU QUATERNAIRE

RÉSUMÉ

Formé dans l'esprit de l'école scientifique du professeur Ion Simionescu, N.N. Moroșan allait se consacrer à la recherche géologique et archéologique (paléolithique) surtout pour la partie nord-est de la Roumanie. Depuis ses premiers travaux il a été guidé par les principes de l'intégration des phénomènes naturels. L'idée des recherches complexes, des corrélations et des comparaisons par l'utilisation des méthodes (et des preuves-argument) stratigraphiques, paléontologiques, géomorphologiques et archéologiques lui a assuré une vision spatiale très large et la précision des conclusions sur l'ensemble des problèmes si compliqués du pléistocène. Il a réussi à inscrire les résultats de l'investigation archéologique dans un ensemble de liaisons imposées par les particularités du milieu et à expliquer les caractères paléogéographiques des phases successives durant le quaternaire. Les interprétations ont visé également le régime climatique, les associations végétales, la faune. L'essai de corrélation des dépôts de loess et loessoides et des terrasses est resté comme base des recherches ultérieures, dans la même mesure archéologiques, géomorphologiques et paléogéographiques.